

rasztias vidék volt. Hivatali működése majdnem ismeretlen, de nem is ide tartozik. 1799-ben rossz újoncozási intézkedéseket hozott, ezért a Helytartótanács élesen megintette. 1802 elején folyamodott a zólyomi főispánságért. A kinevezésben döntő szerepű József főhg. nádor jellemzése szerint volt tudása és alkalmassága, de protestáns és politikailag konvertita (1790-ben még ellenzéki vezér) volt. A király 1802. V. 21-én kinevezte, VIII. 21.-én pedig beiktatták a felvidéki vármegye élére, e tisztét haláláig megtartotta.

Az 1792., 1796., 1802., 1805., 1807. és 1811/1812. évi pozsonyi diétákon magas tisztsége folytán a Felső Táblán nyert helyet és többször lett fontos közös, törvényeket szerkesztő bizottságok tagja. 1807-ben a Habsburgok számára bizonytalan helyzetben a nádor többször kérte a véleményét. Ugyanakkor vonakodott Bécsbe menni kihallgatásra, és a nádor érzékelte vele, hogy kegyvesztett lett.¹⁶

Így az 1808. évi diétán személyesen nem jelent meg – hanem nemes Freyseisen Dániel (1786–1849) körnöcbányai (persze evangélikus) ifjúval képviseltette magát. Úgy tűnik, maga sem látta jónak, ha felszólalásai – aligha tudta volna türtöztetni magát – további haragot váltanak ki a magyarokat lázadó alattvalóknak tartó I. Ferencben.

Az 1811/1812. évi országgyűlésen a zólyomi főispán újra a főrendi tábla legkiválóbb tagjai közé tartozott. Bay József, az ellenzék vezére minden kezdeményezése előtt vele tárgyalta meg az ügyeket. Tapasztalt, megfontolt emberként belátta, hogy az ellenzék törekvései az adott viszonyok között végzetes kalandokra vezethetnek. Igyekezett mérsékelően hatni. Nem látott esélyt az ország teljes függetlenségére, bár szívvel-lélekkel maga is azt áhította.¹⁷

1812 után a „régikor vezérérfia” – végig megtartva zólyomi főispáni méltóságát és evangélikus egyházi országos főtisztségét – Bágyonban élt. Háza haláláig (†1818. X. 16.) találkozóhelye volt a vármegyei nemesség színe-javának, tovább éltetve a magyar függetlenség és vallásszabadság eszméit. Sziráki díszes temetésén tömegesen búcsúztatták.

Méltó, hogy 200 év múltán az utókor is emlékezzék rá.

Pálmány Béla

Emlékezés gróf Sigray Antalra

A Sigray család a XVII. században tűnt fel Vas vármegyében, előbb a felsősurányi, majd később az ivánci uradalom birtokosaként. 1650-ben az Iváncy család birtokát Pálffy Pál nádor adományozta. Az ivánci kastélyt Sigray Károly építtette 1744-ben, apja híres kastélyának a mintájára. A barokk épületet a Rábához közeli erdős magaslaton emelték, húsz katesztrális hold gyönyörű park övezi, jó néhány kocsányos tölgygel. A táj szépsége, érdekessége, a falu fekvése, bizonyára ezek az értékek is mind amellet szóltak, hogy ide építse a kastélyát. Az apa halála után két fia közül József vitte tovább a szellemi örökséget, mert Jakab fiának más sors jutott. A család „mártírja” lett, 1795-ben a Martinovics-féle összeszűvésben a Vérmezőn kivégezték. Emlékoszlopuk ma is ott áll a Vérmező parkjában.

A család utolsó neves sarja, gróf Sigray Antal Iváncon született, később aktív szerepet vállalt az országos politikai életében. Példaképeket látott elődeiben és tisztában volt

16 *Domanovszky Sándor*: József nádor iratai. I. 1792–1804. Budapest, 1925. 283, 477–479.; II. 1805–1807. 57, 300, 450, 829.

17 *Wertheimer Ede*: Az 1811/12. évi országgyűlés. Budapesti Szemle 1899. 267–269.

Az ivánci Sigray-kastély

A Sigrayak címere

Külföldi tanulmányútjai alkalmával bejárta Európát, Észak-Amerikát és megfordult Afrikában is. 1904-ben New Yorkban nőül vette miss Harriot Holmes Dalyt. A házasságból 1912-ben született meg Margit nevű lányuk. 1904-től tagja volt a Főrendi Háznak. Az I. világháborút mint főhadnagy, majd mint százados harcolta végig.

Mint katonának előtte volt nagyapja példája, aki a napóleoni háborúban kiváló magatartást tanúsított hazája iránt. Önként jelentkezett a gróf Nádasdy huszárezredbe. Katonai pályafutása során Győrben, Aradon és Linzben állomásozott. 1915 telén Lengyelországban és Galíciában harcolt. A zászlóalja Nagyváradról indult a román frontra, majd a Csíki

családja ősi, eredeti értékeivel, ő is vallotta, amit Horváth J. Elek költő is vallott: „Ivadékai sok századok lefolyása alatt, derék hősokeket, nagy szent életű jámbor papokat és munkás jeles érdemű polgárokat nemzettek. Hazánknak, mint azt számtalan oklevelek bizonyítják.”

Gróf Sigray Antal 1879. május 17-én gróf Sigray Fülöp és báró Agusz Klára utolsó, negyedik gyermekeként látta meg a napvilágot az ivánci kastélyban. Egyetemi tanulmányait a budapesti tudományegyetem jogi és bölcsészeti karán végezte, majd pedig az angliai Stony Hurst Collège-ben egészítette ki az ismereteit.

havasokba vetette be magát. 1916 decemberében egy nagyon nehéz hadműveletet kellett végrehajtaniuk. Sigray katonái ki voltak téve az aknavető- és a géppuskatűznek. Ő végülis kihozta embereit, akikkel sikerült visszatérni a magyar állásokhoz. A róluk szóló jelentés külön is kiemeli Sigray egyéni példamutató szerepét és bátorságát, továbbá a zászlóalj minden egyéb bevetésének alkalmával tanúsított kiemelkedő teljesítményét.

1916. december 20-a IV. Károly király koronázásának a napja. Sigray érezte, hogy neki ott kell lennie. És egyenesen a harctérről érkezett meg és vehetett részt a koronázási rendezvényen.

1919-ben a Tanácsköztársaság idején az Antibolsevista Comité bécsi tagja lett. Hazaérve a kormány nyugat-magyarországi kormánybiztosává nevezte ki és elérte, hogy a rend helyre álljon. Előzetesen is sorozatosan sokat tárgyalt Svájcban az Antant diplomatáival, hogy kedvező elbírálást kapjon Magyarország. A trianoni békediktátum után Sopron hovatarozásáról népszavazást tartottak. A népszavazás Magyarország sikerét hozta meg. „Ezzel az aktussal sikerült egy kisebb-nagyobb rést ütni a trianoni békediktátum falain” – mondta ekkor Sigray.

Az 1920. januári parlamenti választásokon a körmendi választótókerületben a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának programjával képviselővé választották. A második nemzetgyűlésen, melynek az egyik legtevékenyebb tagja volt, köszönetet mondott választóinak az eddigi támogatásukért. Beszédében a kormány gazdaságpolitikáját elemezte. Továbbá hozzászólásában a mezőgazdaság helyzetével is foglalkozott. 1937. április 28-án az európai helyzettel foglalkozott, arra hívta fel a figyelmet, hogy megindult a fegyverkezési verseny, amelynek nem lehet más vége, mint a világháború. Sigray kiállt a zsidótörvény elfogadása ellen is.

1939. február 16-án Teleki Pált újra kinevezte a kormányzó miniszterelnöknek. Telekit közeli barátság fűzött gróf Sigrayhoz, mert külpolitikájában magáévá tette a Sigray által is vallott semlegességi politikát. Teleki az első miniszterelnökségének idején ellátogatott Ivánra a húsvéti ünnepekre, baráti látogatásra.

1944-ben Sigray napja is „meg voltak számlálva”. Március 19-én Magyarországot megszállták a német csapatok és mintegy háromezer embert letartóztatottak. Sigrayt a legelső között vették őrizetbe budai otthonában, az Uri utca 60.-ban. A letartóztatottak között volt többek között Apponyi György, Rassay Károly és Bajcsy-Zsilinszky Endre. A letartóztatott politikusokat pincebörtönökbe szállították, majd onnét az ausztriai mauthauseni lágerbe. Sigray a táborban súlyosan megbetegedett. A kiszabadulás után Svájcba került, majd onnan feleségével és leányával az Egyesült Államokba költözött. 1947. december 26-án, 68 éves korában New Yorkban halt meg. Egy rövid hír jelent meg róla a *New York Times*-ban: „Az elmúlt korszak közéletének egy tiszta és lélekben is nemes alakja tűnt el.”

Sigray Antal

Sigray Antal a XX. századi magyar történelemnek egyik kiemelkedő alakja volt. Hazafiságát, igaz emberségét és politikusi nézeteit senki sem vonhatja kétségbe. Elsősorban a külpolitikai helyzet foglalkoztatta, e tekintetben is hazája iránti szeretete vezérelte leginkább.

Emléke elhalványult és feledésbe merült, de nemzetünk három évtizedének egyik legmarkánsabb személyisége volt. Dr. Vígh Károly történész az ivánci Sigray-emlékünnepeken a Sigray-szobor és -park avatásán a következőket mondta: *„Végre ideje volna, hogy Sigray emlékét ne csak Iváncon őrizzék kegyelettel, hanem az egész ország tisztelettel övezzé történelmi alakját.”* Az emlékünnepekre Habsburg Ottót is meghívtuk. Ő levélben válaszolt a meghívásra, többek között a következőket írta: *„Ha valaki megérdemli, hogy személyére emlékezzenek, akkor az Gróf Sigray Antal. Újabb történelmünk egyik nagy személyisége, akinek sokat köszönhetünk. Számomra ezért is Ivánc sokat jelent. Emlékszem Sigray Antal és a falu között fennálló jó kapcsolatra. Sigray sokáig képviselt engem Magyarországon. Nagyon tiszteltem és tisztelem most is, mert tiszta lelkű, jó magyar volt, szenvedett a hazáért és bátran kiállt elveiért.”**

Gyarmati Tiborné

HÍREK

Eötvös Loránd egyetemi jegyzetei. A közelmúltban vásárlás útján az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) birtokába került báró Eötvös Loránd 1880–1881. tanévi bekötött jegyzetkönyvének könyvatos kézírata. A tudós előadásairól készített jegyzeteket az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár feldogozta és digitalizálta, így az iratanyag a nagyközönségnek is hozzáférhetővé vált, és mind természettudományos, mind nyelvi, mind pedig didaktikai szempontból kutatható – olvasható az egyetem honlapján. Az ismertetés szerint az előadásjegyzetek különleges értékét emeli, hogy Eötvös élete során soha nem írt tankönyvet. Az idő hiányán túl a tankönyvírás feltehetőleg azért maradt el, mert a munkájára jellemző műgond és lelkiismeretesség mellett nem érezte előadásainak tartalmát kellően kiforrottnak. (MTI)

*

A PIM-ben is látható a film Ady temetéséről. A Petőfi Irodalmi Múzeum (PIM) Ady Endre halálának 100. évfordulója alkalmából rendezett emlékkiállításán megtekinthetők azok az elveszettnek hitt filmfelvételek, amelyeket a Magyar Nemzeti Filmalap Filmarchívuma publikált a gyászszertartás századik évfordulóján. Az 1919-es filmrészleten látható, ahogy Budapest búcsúztatja Ady Endrét. A *föltámadás szomorúsága* című emlékkiállításán is felhasználtak filmrészletet az 1919-es tudósításból, de a 2019. január 29-én közzétett felvétel hosszabb és jobb minőségű, ezért ez is bekerült a tárlat anyagába – mondta Hegyi Katalin irodalmi muzeológus. A filmen látható Schöpflin Aladár, Csinszka, mellette áll a Nemzeti Múzeum akkori igazgatója, valamint Török Károly festőművész, de a felvételeken szerepel Babits és Hatvany Lajos is. Az Arany János-szobor környékén lévő társaságban pedig ott van a tizenhat éves Illyés Gyula. (MTI)

* Írásom a *Templomépítő Sigrayak* (Ivánc, 2014) című könyvem alapján készült.